

Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis

Af **Steffen Pihlblad**, direktør for Voldgiftsinstituttet

(Resumé)

Voldgiftsinstituttet udpeger efter forslag fra parterne voldgiftsdommere i sager, der anlægges i instituttets regi. Instituttet påser, at der ikke er berettiget tvivl om voldgiftsdommernes upartiskhed og uafhængighed og tager stilling til eventuelle indsigelser herom. I de senere år er der såvel i Danmark som i udlandet kommet øget fokus på omstændigheder, der kan udløse inhabilitet, og parterne gør ofte indsigelse imod en voldgiftsdommers habilitet. For at medvirke til at voldgiftssagerne ikke forsinkes, og at de involverede aktører undgår unødigt brug af tid og penge, gennemgås i det følgende de gældende regler for voldgiftsdommeres inhabilitet samt den praksis herom, som er skabt ved instituttet.

1. Indledning

På et møde i oktober 2009 besluttede Voldgiftsinstituttet at offentliggøre voldgiftskendelser og andre afgørelser som er afsagt i konkrete voldgiftssager i instituttets regi. Offentliggørelse er betinget af, at afgørelserne anonymiseres og at parterne giver udtrykkeligt samtykke til offentliggørelse.

For så vidt angår Voldgiftsinstituttets afgørelser om inhabilitet, er disse løsrevet fra den materielle tviste, som voldgiftssagen omhandler. Disse afgørelser kan derfor beskrives, uden at selve tvisten eller dens parter mv. kan identificeres. Voldgiftsinstituttet har derfor besluttet at redegøre for sin praksis i disse praktiske og ofte vanskelige habilitetsspørgsmål.

Forud for beskrivelsen af formandskabets praksis gennemgås de centrale begreber vedrørende voldgiftsdommerens inhabilitet, ligesom de retskilder, som instituttet sædvanligvis inspireres af ved sine afgørelser af habilitetsspørgsmål, introduceres.

2. Introduktion til begreberne

2.1 Begrænsning i partsautonomien

Af partsautonomien, der kendetegner voldgift, følger, at parterne har stor indflydelse på, hvem der udpeges som voldgiftsdommere i den enkelte sag.

Af § 17 i Voldgiftsinstituttets regler for behandling af voldgiftssager fremgår:

"Når sagen skal afgøres af tre voldgiftsdommere, kan klageren i sit klageskrift komme med forslag til den ene voldgiftsdommer. Indklagede kan i sit svar ... komme med forslag til den anden voldgiftsdommer. Den tredje voldgiftsdommer, der er voldgiftsrettens formand, bringes i forslag af

instituttet, medmindre parterne inden udløbet af ...[fristen] ... for indklagedes svar i fællesskab foreslår en formand."

Parterne har som udgangspunkt frit valg med hensyn til, hvem de ønsker at bringe i forslag som voldgiftsdommere. Det frie valg er dog begrænset i enkelte henseender. Formålet med disse begrænsninger er at sikre kvaliteten af processen, som er kendetegnet ved at munde ud i en voldgiftskendelse, som har en juridisk status og retskraft, som svarer til en dom afsagt ved de almindelige domstole, dog med en række forskelle, blandt andet at voldgiftskendelsen ikke kan appelleres.

En i praksis væsentlig begrænsning af partsautonomien er, at de udpegede voldgiftsdommere skal være upartiske og uafhængige.

Af § 14, stk. 1, i Voldgiftsinstituttets ovennævnte regler fremgår:

"Enhver, der virker som voldgiftsdommer, skal være uafhængig og upartisk."

Et tilsvarende krav om uafhængighed og upartiskhed fremgår ikke udtrykkeligt af voldgiftsloven.

Lovens §§ 12 (om voldgiftsdommerens oplysningspligt) 1) og 13 (om behandling af indsigelser imod voldgiftsdommerens habilitet) indeholder imidlertid regler, der skal sikre mod berettiget tvivl om en voldgiftsdommers upartiskhed og uafhængighed, hvorfor det uden videre lægges til grund, at kravet om uafhængighed og upartiskhed under voldgiftssagens behandling også gælder efter voldgiftsloven.

2.2. Indsigelsesretten

2.2.1 Voldgiftsloven

Efter voldgiftslovens § 13, stk. 1, kan parterne aftale fremgangsmåden for behandlingen af indsigelser mod en voldgiftsdommers inhabilitet. Er der aftalt institutionel voldgift ved Voldgiftsinstituttet behandles indsigelser efter den fremgangsmåde, som er anført nedenfor under 2.2.2.

Hvis intet er aftalt, stilles i lovens § 13, stk. 2, krav om, at begrundet indsigelse skal fremsættes skriftligt over for voldgiftsretten inden 15 dage efter, at parten blev bekendt med udpegningen af voldgiftsdommeren og de forhold, som indsigelsen bygger på.

Fristen på 15 dag er absolut. Loven indeholder ikke hjemmel til, at voldgiftsretten kan "tillade, at indsigelse fremsættes efter udløbet af fristen, hvis voldgiftsretten finder forsinkelsen undskyldelig", således som det er tilfældet i § 16, stk. 2, 3. pkt. om indsigelser imod *voldgiftsrettens kompetence*. Sides fristen for at gøre indsigelse imod en voldgiftsdommer overhørig, fortabes indsigelsen, jf. tillige U 2010.802 H, hvor Højesteret, under henvisning til at inhabilitetsindsigelsen var fremsat for sent, ikke tilsidesatte voldgiftsrettens afgørelse, uanset at der ved sagens behandling havde medvirket en inhabil voldgiftsdommer.

2.2.2 Voldgiftsinstituttets regler 2)

Hvis parterne har aftalt voldgift efter de af Voldgiftsinstituttet vedtagne regler, gælder der også en frist på 15 dage for en parts indgivelse af indsigelse imod en voldgiftsdommer, jf. instituttets regler, § 14, stk. 6. 3)

I modsætning til efter voldgiftsloven indebærer en for sent indgivet indsigelse ikke, at en inhabil voldgiftsdommer kan medvirke ved behandlingen af sagen. Det skyldes, at instituttets formandskab efter reglernes § 14, stk. 9, har en selvstændig pligt til at påse, at der ikke medvirker inhabile voldgiftsdommere. Af hensyn til tilliden til instituttet ønsker instituttet ikke at administrere voldgiftssager, hvor der medvirker inhabile voldgiftsdommere.

2.3. Hvad forstås ved henholdsvis upartiskhed og uafhængighed? 4)

Begreberne "upartiskhed" og "uafhængighed" er ikke sammenfaldene, om end de i praksis ofte anvendes som synonymmer.

Det fremgår ikke af voldgiftsloven eller af forarbejderne hertil, hvad der forstås ved de nævnte begreber, herunder hvordan begreberne overlapper og komplementerer hinanden.

Om der foreligger berettiget tvivl, om voldgiftsdommerens "upartiskhed" afhænger af en vurdering af risikoen for, at voldgiftsdommeren vil favorisere den ene part, eller for at voldgiftsdommeren er forudindtaget i spørgsmål, som skal afgøres af voldgiftsretten.

Om der foreligger berettiget tvivl om voldgiftsdommerens "uafhængighed" beror på en vurdering af tidligere eller aktuelle relationer mellem voldgiftsdommeren og de involverede i voldgiftssagen, f.eks. sagens parter, parternes respektive advokater eller andre elementer i sagen. Den blotte relation er ikke i sig tilstrækkelig til, at der foreligger berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed. Relationen skal være kvalificeret, f.eks. af professionel, økonomisk eller social art. Det vil ofte være voldgiftsdommerens egne relationer, der fører til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed. Tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed vil imidlertid også kunne udspringe af relationer hos andre personer, som voldgiftsdommeren har eller har haft en professionel, økonomisk eller social tilknytning til, f.eks. voldgiftsdommerens kolleger på advokatkontoret eller voldgiftsdommerens familie.

Det er uden betydning for bedømmelsen af voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed, at den faktiske risiko for påvirkning af afgørelsen er lille. Det er således ikke afgørende, om voldgiftsdommeren *faktisk* er partisk eller *faktisk* lader sig påvirke af den manglende uafhængighed. Det afgørende er, om der foreligger *berettiget tvivl* herom.

Retsvirkningen af, at der konstateres berettiget tvivl om voldgiftsdommerens partiskhed eller uafhængighed *inden* udpegningen af voldgiftsdommeren, er, at voldgiftsdommeren ikke kan udpeges. Konstateres den manglende upartiskhed eller uafhængighed *efter* udpegningen af voldgiftsdommeren, skal den allerede udpegede voldgiftsdommers hverv tilbagekaldes. I modsat fald kan voldgiftskendelsen enten tilsidesættes af domstolene som ugyldig, jf. voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 1, litra d) eller nægtes anerkendt eller fuldbyrdet, jf. lovens § 39, stk. 1, nr. 1, litra d). 5)

Den sammenfaldende retsvirkning af, at der findes berettiget tvivl, om voldgiftsdommeren upartiskhed henholdsvis uafhængighed er formentlig baggrunden for anvendelse af talemåden: At

en voldgiftsdommer ikke må være "inhabil", som i daglig tale anvendes som en samlebetegnelse, der dækker over både upartiskhed og uafhængighed.

3. Retskilderne

Kun få retskilder omhandler direkte voldgiftsdommeres upartiskhed og uafhængighed. Der findes imidlertid en række retskilder, som indirekte omhandler voldgiftsdommeres habilitet. I det følgende introduceres de væsentligste retskilder, som formandskabet sædvanligvis henter inspiration fra ved sin udøvelse af det konkrete skøn over, om der foreligger berettiget tvivl om en voldgiftsdommers upartiskhed eller uafhængighed i den enkelte sag.

3.1. Voldgiftsloven

Voldgiftslovens §§ 12 og 13 er kort omtalt ovenfor under 2.1 og 2.2.1, hvortil henvises.

Det fremgår af lovforslagets bemærkninger til § 12, at forhold, som ville gøre en dommer inhabil efter retsplejelovens § 60, stk. 1, eller § 61 normalt altid vil give anledning til en voldgiftsdommers upartiskhed eller uafhængighed. Om § 60, stk. 1, og § 61, henvises til 3.2 nedenfor.

Voldgiftsloven indeholder endvidere i § 18 følgende bestemmelse:

"Parterne skal behandles lige, og hver part skal have fuld lejlighed til at fremføre sin sag."

Det fremgår af lovforslagets bemærkninger til § 18, at bestemmelsen fastslår grundlæggende krav til voldgiftsrettens sagsbehandling om ligebehandling, partsøffentlig og kontradiktion. Den centrale betydning af bestemmelsen er understreget ved, at bestemmelsen er præceptiv, jf. lovens § 2, stk. 2.

Hvis det under voldgiftsrettens behandling af sagen viser sig, at voldgiftsretten har tilrettelagt sagen således, at bestemmelsen i § 18 tilsidesættes, kan dette føre til, at der opstår berettiget tvivl om voldgiftsdommernes upartiskhed, idet krænkelsen af principperne om ligebehandling mv. nemt kan udlægges som en favorisering af den anden part.

3.2. Retsplejeloven

Retsplejelovens § 60, stk. 1, og § 61 lyder som følger:

"§ 60. Ingen må handle som dommer i en sag, når han

1) selv er part i sagen eller er interesseret i dens udfald eller, hvis det er en straffesag, er forurettet ved forbrydelsen;

2) er beslægtet eller besvogret med nogen af parterne i en borgerlig sag eller med sigtede i en straffesag i op- eller nedstigende linje eller i sidelinjen så nær som søskendebørn eller er en af parternes eller sigtedes ægtefælle, værge, adoptiv- eller plejefader, adoptiv- eller plejesøn;

3) er gift med eller beslægtet eller besvogret i op- eller nedstigende linje eller beslægtet i sidelinjen så nær som søskende med nogen i en borgerlig sag optrædende advokat eller anden rettergangsfuldmægtig for en af parterne eller med den forurettede i en straffesag eller dennes

rettergangsfuldmægtig eller med nogen i en sådan sag optrædende offentlig anklager eller politiembedsmand eller forsvarer for sigtede;

4) har aflagt vidnesbyrd eller været syns- eller skønsmand i sagen eller har handlet i den, hvis det er en borgerlig sag, som advokat eller i øvrigt som rettergangsfuldmægtig for nogen af parterne og, hvis det er en straffesag, som politiembedsmand, offentlig anklager, forsvarer eller rettergangsfuldmægtig for den forurettede;

5) har handlet i sagen i den underordnede instans som dommer eller, hvis det er en straffesag, som nævning eller domsmand eller

6) har deltaget som dommer, domsmand, nævning eller sagkyndig under den tidligere hovedforhandling i en straffesag, der er hjemvist til ny hovedforhandling efter § 929 eller genoptaget efter §§ 976 eller 977.”

“§ 61. Ingen må handle som dommer i en sag, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.”

Ikke alle de citerede bestemmelser i § 60, stk. 1, er relevante ved bedømmelsen af, om der foreligger berettiget tvivl om en voldgiftsdommers upartiskhed og uafhængighed. Dette gælder navnlig ikke de bestemmelser, som indeholder henvisninger til begreber mv. i strafferetsplejen. Det samme gælder de særlige bestemmelser i § 60, stk. 1, nr. 5) og nr. 6).

De familiemæssige relationer, som er omtalt i § 60, stk. 1, nr. 2) og 3), giver jævnligt anledning til konkrete spørgsmål i forhold til bedømmelsen af voldgiftsdommeres uafhængighed, se nærmere den beskrevne praksis under pkt. 5.2.

Bortset fra familierelationerne, kan især de omstændigheder, som er nævnt i § 60, stk. 1, nr. 1), 1. led, og nr. 4), 1. led, være relevante ved vurderingen af voldgiftsdommeres habilitet.

Det fremgår af § 60, stk. 1, nr. 1), 1. led, at en voldgiftsdommer ikke må være part i sagen eller interesseret i dens udfald. Det er efter min mening oplagt, at voldgiftsdommeren er inhabil, hvis han eller hun er part i sagen.

Forbuddet imod, at voldgiftsdommeren “er interesseret i sagens udfald”, forudsætter derimod, at der må foretages et vist skøn over karakteren af voldgiftsdommerens interesse. Voldgiftsdommeren er i hvert fald interesseret i sagens udfald i § 60's forstand, hvis han er indklagedes kaudionist, eller hvis sagens udfald kan pådrage ham regrespligt. Ikke enhver interesse i sagens udfald, gør voldgiftsdommeren inhabil. Det følger f.eks. af formandskabets praksis, jf. nedenfor under 5.2, at en status som aktionær med et mindre beløb i et aktieselskab, der er part i sagen, ikke bevirker, at voldgiftsdommeren er inhabil. Det samme gælder, hvis voldgiftsdommeren er almindelig kunde i en virksomhed, som er part i voldgiftssagen.

Det er oplagt, at en voldgiftsdommer ikke kan udpeges, hvis han eller hun har afgivet eller skal afgive vidneforklaring i voldgiftssagen, ligesom det heller ikke kan overraske, at en voldgiftsdommer ikke kan udpeges, hvis han eller hun har optrådt som advokat i voldgiftssagen, jf. § 60, stk. 1, nr. 4), 1. led og se i øvrigt en tilsvarende regulering i de advokatetiske regler, pkt. 3.2.2, jf. nedenfor under pkt. 3.5.

Den omstændighed, at en dommer forsøger at mægle forlig mellem parterne ved at fremsætte et forligsforslag, betyder normalt ikke, at dommeren bliver inhabil. En tilkendegivelse om sagens udfald kan dog efter omstændighederne indebære, at dommeren har gjort sig inhabil efter "opsamlingsbestemmelsen" i § 61. Dette gælder navnlig, hvis der i tilkendegivelsen gives udtryk for et resultat, før parterne har haft lejlighed til at forelægge og procedere sagen. Risikoen for, at der i en parts øjne opstår tvivl om habiliteten som følge af en voldgiftsdommers forsøg på at mægle forlig, er måske i endnu højere grad tilstede i internationale voldgiftssager, hvor der kan medvirke parter og advokater, for hvem brug af tilkendegivelser som anført er et ukendt fænomen.

3.3. Den Europæiske Menneskeretskonvention (EMRK)

EMRK gælder ved siden af retsplejeloven. Nogle af de principper, som kan udledes af EMRK, er også relevante i forhold til bedømmelsen af voldgiftsdommeres habilitet.

Det fremgår af EMRK artikel 6, stk. 1, blandt andet, at enhver har ret til en retfærdig rettergang for en "uafhængig og upartisk domstol". Bestemmelsen gælder også i civile sager.

Spørgsmålet om, hvorvidt kravet om uafhængighed og upartiskhed er overholdt afhænger af henholdsvis en subjektiv og en objektiv test.

Den subjektive test beror på en vurdering af, om afgørelsen i den konkrete sag har været påvirket af uvedkommende hensyn.

Den objektive test bygger på grundsætningen "Justice must not only be done, justice must also be seen to be done." Det er således ikke tilstrækkeligt, at dommeren rent faktisk ikke har været påvirket af uvedkommende hensyn, men det skal også udadtil uden rimelig tvivl fremstå således. 6)

3.4. Dansk og svensk retspraksis

Der findes nyere danske og svenske domme om voldgiftsdommeres upartiskhed og uafhængighed. Disse er i sagens natur af stor betydning ved fastlæggelsen af instituttets inhabilitetsstandard.

Ved U 2009.550 Ø blev der taget stilling til, om voldgiftsdommeren blev inhabil af, at fremsætte nogle udtalelser til en avis:

Voldgiftsinstituttet havde bragt en advokat i forslag som voldgiftsdommer i en sag vedrørende et ansættelsesforhold. En part i voldgiftssagen gjorde indsigelse imod, at voldgiftsdommeren blev udpeget, idet han tidligere i dagbladet Børsen havde udtalt sin opfattelse af retstilstanden på et af de retsområder, som voldgiftssagen vedrørte. Voldgiftsinstituttets formandskab afviste indsigelsen. Parten anmodede herefter domstolene om at afgøre, om indsigelsen kunne tages til følge. På baggrund af voldgiftsdommerens udtalelser og med bemærkning om, at det er udgangspunktet, at en dommer - herunder en voldgiftsdommer - ikke bliver inhabil ved tidligere at have skrevet eller udtalt sig om retsspørgsmål, som kommer op før den aktuelle sag, fandt landsretten, at der ikke forelå forhold, som gav anledning til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed eller uafhængighed.

Voldgiftsdommerens udtalelser var således ikke af en sådan karakter, at der var grundlag for at antage, at voldgiftsdommeren ville være forudindtaget i forhold til den konkrete voldgiftssag.

Afgørende i den konkrete sag var formodentlig, at voldgiftsdommerens udtalelser var fremsat på et abstrakt og generelt grundlag uden nogen relation til omstændighederne i den konkrete voldgiftssag. 7) At udtalelserne var gengivet i avisen mere end 1½ år forud for anlæggelsen af den pågældende voldgiftssag, har formentligt bestyrket retten i denne vurdering af sagen. Det samme gælder det forhold, at konsekvenserne af at statuere inhabilitet som følge af tidligere udtalelser på et abstrakt og generelt grundlag forekommer uoverskuelige - især for de personer, som jævnligt udarbejder artikler, responsa, bøger mv. om juridiske emner.

Udover voldgiftsdommerens udtalelser, som kan give indtryk af en stillingtagen til sagens afgørelse, kan voldgiftsdommere også på anden måde udvise en adfærd, der kan være egnet til at rejse tvivl om vedkommendes upartiskhed.

I sagen refereret i U 2010.802 H var voldgiftsdommerens adfærd utvivlsomt egnet til at skabe berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed:

Voldgiftsdommeren havde i samarbejde med den ene parts advokat udarbejdet og sendt et brev til voldgiftsrettens formand. Af voldgiftsdommerens vidneforklaring for Højesteret fremgår, at brevet, hvorved var vedlagt voldgiftsdommerens udkast til dissens, "var et forsøg på at påvirke resultatet i sagen".

Der opstår ofte spørgsmål om inhabilitet i tilfælde, hvor voldgiftsdommeren er udpeget *gentagne gange* af den samme part, den samme advokat eller advokater fra det samme advokatfirma.

Spørgsmålet blev bedømt af Højesteret i afgørelsen af 11. november 2004, som er gengivet i U 2005.611 H:

Voldgiftsdommeren blev udpeget af en part. Modparten gjorde gældende, at voldgiftsdommeren var inhabil, idet han i 4 tilfælde i hhv. 1992, 1996, 2001 og 2003 havde været udpeget af den pågældende part. Desuden var voldgiftsdommeren udpeget af den pågældende part i en anden verserende sag. Endelig havde voldgiftsdommeren forud for 1996 ført en sag som advokaten for den pågældende part. Højesteret fandt, at de anførte udpegninger og det pågældende repræsentationsforhold ikke førte til, at voldgiftsdommeren var inhabil. Højesteret lagde navnlig vægt på, at voldgiftsdommeren var partsudpeget og at han havde en betydelig portefølje af hverv som voldgiftsdommer og mediator.

Ved denne afgørelse stadfæstes SØ- og Handelsrettens afgørelse i sagen. SØ- og Handelsretten anførte i sin afgørelse, at der i et vist omfang også må lægges vægt på, at sagen udsprang af et retsområde som er stærkt specialiseret, hvorfor antallet af mulige voldgiftsdommere er begrænset. Argumentet blev ikke gentaget af Højesteret.

Spørgsmålet har endvidere været behandlet af den svenske Højesteret i dommen afsagt 9. juni 2010 (j.nr.: T 156-09):

Voldgiftsdommeren blev udpeget af en part, som var repræsenteret af en advokat fra advokatfirmaet A. Efter afsigelsen af voldgiftskendelsen nedlagde modparten påstand om voldgiftskendelsens ugyldighed blandt andet under henvisning til, at voldgiftsdommeren tidligere havde været udpeget gentagne gange som voldgiftsdommer af advokater fra advokatfirmaet A.

Højesteret bemærker generelt, at det forhold at et advokatfirma medvirker til, at en konkret voldgiftsdommer udpeges gentagne gange kan efterlade det indtryk, at der foreligger en relation mellem advokatfirmaet og den pågældende voldgiftsdommer, som kan medvirke til at så tvivl om voldgiftsdommerens habilitet.

Højesteret bemærker endvidere, at antallet af tidligere udpegning samt disses karakter indgår som et væsentligt led i den samlede konkrete bedømmelse af voldgiftsdommerens habilitet. Det indgår desuden i denne bedømmelse, om voldgiftsdommeren alene har været udpeget af det pågældende advokatfirma eller om voldgiftsdommeren også er blevet udpeget af andre firmaer, ligesom det må tillægges en vis betydning, om voldgiftsdommeren i alle tilfældene er udpeget af en og samme advokat eller om flere af advokatfirmaets advokater har medvirket ved de gentagne udpegninger.

Af voldgiftsdommerens vidneforklaring under sagen fremgik blandt andet, at han er advokat med speciale i voldgift. Han fungerer som voldgiftsdommer, ligesom han bistår klienter med at føre voldgiftssager. De sidstnævnte opgaver er de mest indbringende for ham. I perioden fra 22. juni 1995 til udpegningen i den foreliggende voldgiftssag i 2005 har voldgiftsdommeren været udpeget som voldgiftsdommer i 112 voldgiftssager. 12 af disse udpegninger er sket i sager, hvor parten var repræsenteret af en advokat fra advokatfirmaet A. Bortset fra den foreliggende voldgiftssag, var voldgiftsdommeren i perioden fra 2002-2005 udpeget i 4 sager, hvori parter, som var repræsenteret af advokater fra advokatfirmaet A, var involveret. I to af disse sager var voldgiftsdommeren formand for voldgiftsretten. I de øvrige 2 sager var voldgiftsdommeren udpeget af den part, som var repræsenteret af advokater fra advokatfirmaet A.

Højesteret finder, at de anførte udpegninger med relation til advokatfirmaet A ikke fører til, at voldgiftsdommeren er inhabil. Højesteret lægger navnlig vægt på, at voldgiftsdommeren i en periode på 3 år forud for den aktuelle voldgiftssag alene var blevet udpeget 2 gange af parter, som var repræsenteret af advokater fra advokatfirmaet A, og at udpegningerne med relation til advokatfirmaet A i de sidste 10 år forud for den aktuelle voldgiftssag, alene udgør ca. 10 % af voldgiftsdommerens samlede antal udpegninger.

Om betydningen af et klientforhold mellem på den ene side det advokatfirma, som voldgiftsdommeren er tilknyttet og på den anden side en af voldgiftssagens parter, se den svenske Højesterets afgørelse af 19. november 2007 (j.nr. T 2448-06):

Voldgiftssagen stod mellem A og B. Voldgiftsdommeren var samtidig knyttet som "part-time consultant" til advokatfirmaet C, som havde B Group, hvortil B hører, som sin meget store klient. Konsulentforholdet bestod hovedsagelig i, at voldgiftsdommeren bistod advokatfirmaets advokater med juridiske analyser mv., f.eks. havde han udarbejdet "legal opinions" for selskaber, der tilhørte B Group. Voldgiftsdommeren var ikke partner i C. Han modtog en fast løn, som udgjorde ca. 20 % af hans samlede indkomst. På C's hjemmeside fremgik, at voldgiftsdommeren var tilknyttet C som "consultant". Voldgiftsdommeren havde desuden kontor i C's lokaler og, selv om han udførte sine hverv som voldgiftsdommer separat fra C, brugte han af og til C's mødelokaler og administrative ressourcer i forbindelse med disse sager.

Både det svenske advokatnævn og det svenske voldgiftsinstitut afgav udtalelser i sagen i A's favør, dvs. at man mente, at voldgiftsdommeren havde været inhabil i voldgiftssagen mellem A og B.

Højesteret indledte med at fastslå, at B i nærværende henseender skulle identificeres med B Group. Derefter bemærker Højesteret, at voldgiftsdommerens habilitet skal bedømmes efter objektive kriterier og ikke efter, om voldgiftsdommeren faktisk har ladet sig påvirke af relationen til B.

Højesteret fandt, at voldgiftsdommerens stilling som konsulent skulle sidestilles med en stilling som advokat ved advokatfirmaet C. Retten fandt endvidere, at klientforholdet til B Group var af "commercial importance" for C. Under disse omstændigheder fandt Højesteret, at voldgiftsdommeren var inhabil.

Vedrørende spørgsmålet om en relation mellem voldgiftsdommeren og en af parternes advokatrepræsentation, se Københavns Byrets dom afsagt den 2. juli 2010 (j.nr. BS 19C-5654/2009):

Retten fandt, at voldgiftsdommeren ikke var inhabil som følge af, at han en gang om året for et honorar på 10.000 kr. har holdt foredrag for jurastuderende arrangeret af det advokatfirma, som repræsenterede en af voldgiftssagens parter. Det fremgår endvidere af dommen, at voldgiftsdommeren ikke var inhabil som følge af, at han har deltaget i bestyrelsesarbejde i foreninger, hvor advokater fra det pågældende advokatfirma har deltaget som bestyrelsesmedlem og sekretær, idet dette ikke kan betegnes som tætte økonomiske eller forretningsmæssige forbindelser til det pågældende advokatfirma.

Efter voldgiftslovens § 12, stk. 1, 1. pkt. har den, som bliver kontaktet i forbindelse med en mulig udpegning som voldgiftsdommer, pligt til at oplyse om forhold, der kan give anledning til berettiget tvivl om vedkommendes upartiskhed eller uafhængighed.

Der har været rejst spørgsmål om, hvorvidt voldgiftsdommerens tilsidesættelse af denne oplysningspligt i sig selv er tilstrækkelig til at skabe berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Dette spørgsmål blev også behandlet af den svenske Højesteret i den ovennævnte dom af 9. juni 2010 (j.nr. T 156-09):

Voldgiftsdommeren havde undladt at oplyse, at han tidligere havde været udpeget gentagne gange som voldgiftsdommer af advokater fra advokatfirmaet A. Højesteret bemærker generelt, at oplysningspligten gælder, selv om voldgiftsdommeren finder, at de pågældende omstændigheder ikke indebærer, at han eller hun er inhabil. Tilsidesættelse af oplysningspligten er imidlertid ikke sanktioneret i loven, og en tilsidesættelse af oplysningspligten kan ifølge lovens forarbejder som udgangspunkt ikke føre til, at voldgiftsdommeren er inhabil. Udgangspunktet kan dog fraviges i tilfælde, hvor der foreligger særlig tvivl om, hvorvidt voldgiftsdommeren er inhabil. I sådanne tilfælde kan tilsidesættelse af oplysningspligten således føre til, at voldgiftsdommeren anses for inhabil. Retten fandt, at tilsidesættelse af oplysningspligten i den foreliggende sag ikke kunne føre til at anse voldgiftsdommeren for inhabil.

3.5. De advokatetiske regler

Reglerne om interessekonflikter i de advokatetiske regler, pkt. 3.2, tager i sagens natur sit primære udgangspunkt i advokatens hovedaktivitet, nemlig klientrepræsentation. Reglerne er således ikke udarbejdet med henblik på en regulering af advokatens rolle som upartisk og uafhængig voldgiftsdommer.

De advokatetiske regler indeholder dog en enkelt udtrykkelig bestemmelse om advokaters adgang til at påtage sig hverv som voldgiftsdommere. Det hedder således i reglernes pkt. 3.2.2, 1. pkt.:

“En advokat må ikke virke som [voldgiftsmand] ..., hvis han tidligere som partsrepræsentant har bistået nogen af parterne i forhold, der har forbindelse med tvisten.”

Bestemmelsen svarer i vidt omfang til retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 4), dog navnlig med den væsentlige modifikation, at det af reglernes pkt. 3.2.3 fremgår:

“Når advokaten udøver advokatvirksomhed i et fællesskab, i et advokatselskab, jf. rpl. § 124 eller i et kontorfællesskab gælder ... [reglen] i ... 3.2.2 for fællesskabet, advokatselskabet og kontorfællesskabet og i det indbydes forhold mellem dets deltagere, herunder ansatte advokater”.

Endvidere fremgår det af pkt. 3.2.4, 1. pkt. at:

“Et samtykke fra de involverede parter til advokatens bistand kan i de i ... 3.2.2 nævnte tilfælde ikke påvirke bedømmelsen af, om der foreligger en interessekonflikt.”

Bortset fra de anførte bestemmelser, forekommer flere af de øvrige bestemmelser i de advokatetiske reglers pkt. 3.2 at være relevante, idet disse er udtryk for grundlæggende principper, som ikke alene har betydning ved fastlæggelsen af inhabilitetsstandarden for advokater, der repræsenterer klienter, men også ved bedømmelsen af inhabilitetsstandarden på andre retsområder.

Et eksempel på en sådan grundlæggende regel er pkt. 3.2.1, nr. 3), som - tilpasset til voldgiftsdommeres forhold - indebærer, at voldgiftsdommerens involvering i flere sager, der har forbindelse med hinanden, kan føre til tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed, hvis der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som voldgiftsdommeren har modtaget i en af sagerne, kan benyttes i en anden af sagerne. Eksempler fra formandskabets praksis, hvor en sådan særviden forelå, er refereret under 5.1.

3.6. IBA Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration 8)

International Bar Association (IBA) har i 2004 vedtaget Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration. Formålet med disse guidelines er at bidrage til at fastsætte inhabilitetsstandarden for voldgiftsdommere i internationale voldgiftssager.

Retningslinjerne har vundet stor anerkendelse i mange lande. Det gælder f.eks. i Sverige, hvor de svenske domstole i konkrete sager udtrykkelig har henvist til IBA's guidelines. 9)

Retningslinjerne er baseret på en opdeling af typiske indsigelsessituationer i tre lister: Den “Røde”, den “Orange” og den “Grønne”. Den Røde liste angiver typesituationer, som normalt altid vil føre til inhabilitet hos den pågældende voldgiftsdommer. Den Grønne liste angiver typetilfælde, der ikke vil føre til inhabilitet. Den Orange liste angiver typetilfælde, der kan føre til inhabilitet. I de sidstnævnte typetilfælde er voldgiftsdommeren kun inhabil, hvis det fastslås, at der i det konkrete tilfælde kan anføres omstændigheder, der efterlader rimelig tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed.

Retningslinjerne er selvsagt ikke udtømmende. Hertil kommer, at navnlig i de tilfælde, hvor det ikke er klart, om der foreligger tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed, se især tilfældene på den Orange liste, indeholder retningslinjerne ingen særlig vejledning. Retningslinjerne er endvidere blevet kritiseret for i for høj grad at bære præg af at være udarbejdet af en interesseorganisation for advokater, hvilket blandt andet skulle give sig udslag i, at retningslinjerne ikke så ofte fører til inhabilitet som de måske burde. 10)

Selvom Voldgiftsinstituttet ikke henviser til disse guidelines i sine afgørelser, indgår de i overvejelserne i lighed med andre internationale retskilder.

3.7. Straffeloven

Hvis en part har bestykket en voldgiftsdommer, kan voldgiftsdommeren ikke anses for upartisk eller afhængig.

Bestikkelse af voldgiftsdommere er i øvrigt strafsanktioneret ved straffelovens § 304 a, som er formuleret således:

“Den, som uberettiget yder, lover eller tilbyder nogen, der her i landet eller i udlandet virker som voldgiftsdommer, en gave eller anden fordel for at formå den pågældende til at gøre eller undlade noget under udøvelsen af dette hverv, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der her i landet eller i udlandet virker som voldgiftsdommer, og som under udøvelsen af dette hverv uberettiget modtager, fordrer eller lader sig tilsige en gave eller anden fordel.”

3.8. Andre retskilder

Bortset fra dansk og svensk retspraksis er andre landes retspraksis vedrørende voldgiftsdommeres upartiskhed og uafhængighed af betydelig interesse ved fastlæggelsen af formandskabets praksis.

Det skyldes især, at de fleste landes voldgiftslove, herunder den danske voldgiftslov, er baseret på UNCITRALS Model Law on International Commercial Arbitration (modelloven). De forskellige landes voldgiftslove svarer således i meget vidt omfang til hinanden. Dertil kommer, at voldgift er et internationalt retsområde, som også i øvrigt er præget af internationale retskilder. 11)

Herudover findes en stor mængde retskilder, som har karakter af “soft law”. Det drejer sig om udgivelser om andre voldgiftsinstitutters praksis vedrørende inhabilitet, etiske regler, vejledninger, retningslinjer, procesregler, egentlige bogudgivelser mv. fra diverse foreninger, institutioner og sammenslutninger i det internationale voldgiftsmiljø.

De ovennævnte IBA Guidelines er et eksempel herpå.

Et andet eksempel er IBA's Rules of Ethics for International Arbitrators (1964). I disse regler fremføres f.eks. det (bemærkelsesværdige) synspunkt, at voldgiftsdommerens undladelse af at oplyse om forhold, som i en parts øjne kunne skabe berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet, i sig selv fører til inhabilitet, selvom de omstændigheder, som voldgiftsdommeren har undladt at informere om, ikke ville have udløst inhabilitet, hvis oplysningspligten var overholdt, jf. reglernes pkt. 4.1. 12)

En særlig problemstilling i forhold til voldgiftsdommeres habilitet er de situationer, hvor en part ønsker at interviewe en potentiel voldgiftsdommer forud for udpegningen. Et sådan interview indebærer sædvanligvis ikke, at der opstår berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Det gælder, selvom man under interviewet går videre, end hvad der kan udledes af voldgiftsdommerens oplysninger om den pågældendes arbejds- og uddannelsesmæssige baggrund o.lign.

I bestemmelsen i artikel R-18 (a) i American Arbitration Association's (AAA) Commercial Arbitration Rules er anført:

“No partyshall communicate ex parte with an arbitrator or a candidate for arbitrator concerning the arbitration, except that a party ...may communicate ex parte with a candidate for ... appointment ... in order to advise the candidate of the general nature of the controversy and of the anticipated proceedings and to discuss the candidate's qualifications, availability, or independence in relation to the parties or to discuss the suitability of candidates for selection as a third arbitrator where the parties or party-designated arbitrators are to participate in that selection.”¹³⁾

Efter den citerede bestemmelse fører en parts ønske om information om, hvorvidt voldgiftsdommeren har den nødvendige viden og erfaring om det emne, som voldgiftssagen udspringer af, samt om voldgiftsdommeren i øvrigt er tilgængelig og habil ikke - i modsætning til f.eks. en drøftelse af detaljer i den konkrete sag - til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed.

4. Gælder der en strengere inhabilitetsstandard for voldgiftsrettens formand?

Det har i hvert fald tidligere været antaget, at der gælder en strengere inhabilitetsstandard for voldgiftsrettens formand set i forhold til de øvrige medlemmer af voldgiftsretten, som er udpeget efter forslag fra hver part, jf. f.eks. U 1997.172 H, hvoraf det af SØ- og Handelsrettens afgørelse, der senere stadfæstes af Højesteret, fremgår:

*“Det er antaget i praksis og er en naturlig følge af det voldgiftsretligt sædvanlige system, hvorefter hver part i en voldgiftssag med 3 retsmedlemmer udpeger én af rettens tre dommere, at der ikke fuldt ud kan stilles samme krav til en **partsudpeget** voldgiftsdommers habilitet som til dommeres habilitet i almindelighed, således som reglerne herom er fastsat i retsplejelovens §§ 60 og 61.”*
(kursiveret af mig).

Der er intet i den nuværende voldgiftslov, der indikerer, at habilitetsstandarden skal gradbøjes afhængig af, om det drejer sig om en partsudpeget eller ikke-partsudpeget voldgiftsdommer. 14) Tværtimod fremgår det, som anført ovenfor under pkt. 3.1, af forarbejderne til voldgiftsloven, at forhold, som ville gøre en dommer inhabil efter retsplejelovens § 60, stk. 1, eller § 61, normalt altid vil give anledning til en voldgiftsdommers inhabilitet. Hertil kommer, at hverken retlige eller ideelle krav taler for en forskellig inhabilitetsstandard. Voldgiftskendelsens endelighed og det forhold, at kendelsen er bindende og har retskraft i lighed med en dom, afsagt ved de almindelige domstole, taler således med betydelig styrke for, at alle voldgiftsrettens medlemmer er undergivet samme (strengt) inhabilitetsvurdering.

Det forhold, at mange mener, at det er en del af en sidedommers opgave at sikre, at voldgiftsretten har forstået og taget stilling til de synspunkter, som er gjort gældende af den part, som har peget på den pågældende sidedommer, ændrer efter Voldgiftsinstitutts opfattelse ikke ved, at inhabilitetsstandarden bør være den samme for alle voldgiftsdommere. At voldgiftsdommerne fordeler rollerne forskelligt internt i voldgiftsretten er ikke usædvanligt, navnlig ikke i internationale voldgiftssager, hvor der medvirker parter fra flere forskellige lande. 15)

5. Formandskabets praksis vedrørende voldgiftsdommeres habilitet

Medmindre voldgiftsdommeren trækker sig 16) eller den anden part tilslutter sig, at voldgiftsdommerens hverv skal ophøre, afgør instituttets formandskab i voldgiftssager anlagt i instituttets regi, om en indsigelsen imod en voldgiftsdommers habilitet skal tages til følge, jf. reglernes § 14, stk. 8.

Det fremgår af samme bestemmelse, at hvis formandskabet ikke imødekommer indsigelsen, kan den part, der har gjort indsigelse, inden en nærmere angivet frist, anmode domstolene om at afgøre, om indsigelsen skal tages til følge. Hvis formandskabet derimod imødekommer indsigelsen er formandskabets afgørelse endelig.

I det følgende redegøres for den praksis, der siden moderniseringen af instituttets regelsæt i oktober 2004 er etableret ved Voldgiftsinstituttet.

Den følgende gengivelse af praksis er opdelt i afsnit med gengivelse af praksis vedrørende henholdsvis "upartiskhed" og "uafhængighed". Sondringen mellem disse to begreber er ikke altid stringent, og spørgsmålet om, hvorvidt en afgørelse skal henføres under overskriften "upartiskhed" eller "uafhængighed" beror undertiden på forfatterens skøn.

5.1. Voldgiftsdommeres upartiskhed

Formandskabet har taget stilling til spørgsmålet om voldgiftsdommerens upartiskhed i forbindelse med sager, hvor voldgiftsdommeren forud for voldgiftssagen har erhvervet en særlig viden om de faktiske omstændigheder, som er genstand for bevisførelse i sagerne:

Voldgiftsdommerens firma havde på vegne af en klient været involveret i at købe en virksomhed. Voldgiftsdommerens firma havde bl.a. haft adgang til det i forbindelse med salget opstillede "datarum" og medvirkede ved udarbejdelse af en due diligence rapport og havde efterfølgende medvirket ved afgivelsen af et endeligt købstilbud. Virksomheden blev imidlertid solgt til anden side. Salget førte senere til anlæggelsen af den foreliggende voldgiftssag. Formandskabet fandt, at de anførte omstændigheder indebar en berettiget tvivl om, hvorvidt voldgiftsdommeren ville være forudindtaget i sagen på grund af den viden han havde om sagen, men som de andre voldgiftsdommere ikke havde. Under henvisning til, at voldgiftsdommerens firma havde været dybt involveret i salgsprocessen som anført, fandt formandskabet således, at voldgiftsdommeren var inhabil, og imødekom således den rejste indsigelse. Det havde ingen betydning for formandskabets bedømmelse, at voldgiftsdommeren, som fortsat var partner i firmaet, ikke personligt havde medvirket ved firmaets behandling af sagen.

Under henvisning til, at voldgiftsdommeren havde været voldgiftsdommer i en nu afsluttet voldgiftssag, der verserede mellem en part i den aktuelle voldgiftssag og A, og som den aktuelle voldgiftssag udsprang af, gjorde en part indsigelse mod voldgiftsdommeren, idet parten frygtede, at voldgiftsdommeren som følge af de anførte omstændigheder ville have en forudindtaget holdning til den aktuelle voldgiftssag. Formandskabet fandt, at den tætte forbindelse mellem den afsluttede voldgiftssag og den aktuelle voldgiftssag førte til, at der forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed.

At voldgiftsdommeren i øvrigt har afgjort tidligere lignende, men ellers urelaterede sager på en bestemt måde, fører efter Voldgiftsinstituttets opfattelse ikke i sig selv til, at der kan rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed. Det samme gælder, hvis voldgiftsdommeren har afgivet dissenser i sådanne sager.

At voldgiftsdommeren har afsagt delkendelser eller processuelle afgørelser til ugunst for en part i den pågældende voldgiftssag, fører heller ikke i sig selv til, at der kan rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed i den pågældende sag, medmindre afgørelsen er truffet på en måde der strider imod voldgiftslovens § 18.

Voldgiftsinstituttets formandskab har også haft lejlighed til at tage stilling til, om påståede ven- eller fjendskaber el.lign. fører til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed:

Advokaten gjorde indsigelse under henvisning til et betydeligt personligt modsætningsforhold mellem voldgiftsdommeren og advokaten. Advokaten angav, at modsætningsforholdet bl.a. var opstået som følge af, at voldgiftsdommeren og advokaten i en periode på ca. 10 år forud for anlæggelsen af voldgiftssagen havde indgivet en række klager imod hinanden til Advokatnævnet. Formandskabet fandt ikke, at der var risiko for, at voldgiftsdommeren ville favorisere den anden part pga. det påståede fjendskab, og formandskabet afviste indsigelsen under henvisning til, at de af voldgiftsdommeren indgivne klager alle var indgivet på vegne af klienter og at disse klager i øvrigt havde resulteret i, at advokaten var blevet ikendt en sanktion af nævnet.

Det forhold, at voldgiftsdommeren var genbo og havde "et godt naboskab" til en advokat, som var tilknyttet samme advokatfirma, som indklages advokat, og som skulle afgive en central vidneforklaring under voldgiftssagen, førte efter formandskabets opfattelse ikke til berettiget tvivl om, at naboskabet indebar, at voldgiftsdommeren ville bedømme sagen, herunder den anførte vidneforklaring anderledes, end han ellers ville have gjort. Formandskabet afviste herefter indsigelsen.

En af en part foreslået voldgiftsdommer var næstformand for en organisation, som havde en interessekonflikt med en af sagens parter. Efter en samlet vurdering af de oplyste omstændigheder, herunder interessekonfliktens karakter, fandt formandskabet, at der var risiko for, at voldgiftsdommeren ville favorisere den anden part, hvorfor voldgiftsdommerens tilknytning til den pågældende organisation var egnet til at skabe berettiget tvivl om hans habilitet.

5.2. Voldgiftsdommeres uafhængighed

Voldgiftsdommerens egne professionelle, økonomiske eller sociale relationer eller interesser i voldgiftssagen kan føre til, at voldgiftsdommeren ikke er uafhængig. Voldgiftsdommerens relation til

virksomheder, som er koncernforbundne med en af voldgiftssagens parter, giver anledning til nærmere overvejelser vedrørende voldgiftsdommerens habilitet:

Voldgiftsdommeren havde ca. 3 år forud for den anlagte voldgiftssag været advokat for et selskab, som var koncernforbundet med den ene af voldgiftssagens parter. Repræsentationsforholdet omfattede en sag, som ikke i øvrigt havde relation til voldgiftssagen. Formandskabet fandt ikke, at dette førte til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed, og indsigelsen blev derfor afvist. Den omstændighed, at klientforholdet omhandlede en sag med en betydelig sagsværdi ændrede ikke ved formandskabets vurdering af sagen.

Voldgiftsdommeren A førte på vegne af en klient retssag imod et selskab B, som ejede alle aktier i det selskab C, som var part i den voldgiftssag, hvor A var bragt i forslag som voldgiftsdommer. Den verserende retssag havde ingen relation i øvrigt til den foreliggende voldgiftssag. Formandskabet bemærkede, at B og C som udgangspunkt er uafhængige juridiske personer. Da C's aktiviteter imidlertid i væsentlig grad var integreret i B's virksomhed, fandt formandskabet, at den anførte relation skabte berettiget tvivl om A's uafhængighed.

Om voldgiftsdommerens aktiebesiddelser i et selskab, som er part i voldgiftssagen:

Voldgiftsdommeren oplyste, at han i sin pensionsordning havde "en mindre aktiepost" med en markedsværdi på ca. 50.000 kr. i et selskab, der var part i voldgiftssagen. Selskabet var børsnoteret. På baggrund af en vurdering af selskabets størrelse og risikoen for, at aktiernes værdi kunne påvirkes af voldgiftssagens udfald, fandt formandskabet ikke, at der forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

Samme resultat fremkom i en sag, hvor voldgiftsdommeren oplyste, at han som led i sin pensionsordning besad en aktiepost i et selskab, som var part i voldgiftssagen. Selskabet var børsnoteret. Aktieposten havde en markedsværdi på ca. 31.000 kr. Aktierne var anskaffet for mange år siden.

Om voldgiftsdommerens tidligere position som partner i det advokatfirma, som repræsenterer en af voldgiftssagens parter:

Voldgiftsdommeren deltog i perioden 2000 til udgangen af 2003 som partner i det advokatfirma, som repræsenterede en part under en i oktober 2006 anlagt voldgiftssag. Formandskabet fandt, at voldgiftsdommeren ikke var inhabil, og indsigelsen blev derfor afvist.

Formandskabet har haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om voldgiftsdommerens uafhængighed i anledning af en relation mellem voldgiftsdommeren og en nærtstående til en part:

A var direktør og bestyrelsesmedlem i B, som var part i voldgiftssagen. Voldgiftsdommeren havde repræsenteret A på generalforsamlingen i B, ligesom voldgiftsdommeren havde udfærdiget udkast til en optionsaftale for A. Bistanden var blevet afregnet med et beløb på 10.000 kr. Formandskabet fandt, at selvom der ikke var identitet mellem A og B, så fandtes forbindelsen mellem A og B at være af en sådan karakter, at A måtte anses for nærtstående i forhold til B. Repræsentationsforholdet mellem voldgiftsdommeren og A blev afsluttet i tidsmæssig tæt tilknytning til de begivenheder, som voldgiftssagen udsprang af. Under disse omstændigheder, og under henvisning at der var rejst indsigelse imod udpegningen af voldgiftsdommeren, fandt formandskabet, at det pågældende

repræsentationsforhold skabte berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Formandskabet anførte desuden, at det var uden betydning, at der alene var tale om et repræsentationsforhold af mindre økonomisk omfang.

Voldgiftsdommerens advokatfirma repræsenterede virksomheden B, som ikke var part under sagen, men som havde en sådan tilknytning til en af sagens parter, at denne part havde indkaldt nogle af B's ansatte som vidner under sagen, ligesom udfaldet af voldgiftssagen efter det oplyste kunne blive relevant for en eventuel senere sag imod B. Under disse omstændigheder fandt formandskabet, at den rejste indsigelse imod voldgiftsdommerens habilitet skulle imødekommes.

Professionelt bekendtskab mellem en voldgiftsdommer og en part eller en parts advokat fra tidligere sager fører normalt ikke til inhabilitet:

Voldgiftsdommeren var tillige voldgiftsdommer i en i øvrigt urelateret sag, hvor voldgiftssagens ene part også var involveret. Formandskabet fandt, at den nævnte relation ikke førte til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, og at der derfor ikke kunne gives medhold i den rejste indsigelse.

Fra Voldgiftsinstituttets praksis kan i øvrigt nævnes:

En advokat fra samme advokatfirma som advokaten for en af voldgiftssagens parter, havde på en klients vegne indbragt en af voldgiftsdommerens klienter for et disciplinærnævn, hvor der verserede en tvist mellem disse parter. Formandskabet fandt, at den ved disciplinærnævnet verserende sag bestod mellem parter, som ikke har relation til parterne i voldgiftssagen, og at nævnssagen ikke i øvrigt havde sammenhæng med den foreliggende voldgiftssag. På denne baggrund fandt formandskabet, at der ikke forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

En voldgiftsdommer var bragt i forslag af advokat A på vegne af en part. Voldgiftsdommeren bistod umiddelbart forud for udpegningen en advokat fra advokat A's advokatkontor med at foretage en analyse af en afsagt dom i en urelateret sag med henblik på advokatens overvejelser om en eventuel anke af dommen. Efter en vurdering af bistandens karakter, herunder at der ikke havde været tale om et egentligt klientforhold, samt det forhold, at den anførte relation var bragt til afslutning inden udpegningen som voldgiftsdommer, fandt formandskabet, at der ikke forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

To af de udpegede voldgiftsdommere havde ca. 5 år forud for anlæggelsen af voldgiftssagen deltaget i en arbejdsgruppe, som var nedsat af en brancheorganisation om udarbejdelse af et udkast til et lovforslag. I arbejdsgruppen deltog blandt andre - udover de to voldgiftsdommere - også en advokat fra det advokatfirma, som ved en anden af firmaets advokater repræsenterede en part i sagen. Formandskabet fandt, at omstændighederne ikke førte til berettiget tvivl om voldgiftsdommernes upartiskhed og uafhængighed, og at der derfor ikke kunne gives medhold i den rejste indsigelse.

Formandskabet afviste en indsigelse, som var begrundet i, at voldgiftsdommeren, som var advokat, kom fra samme by som den advokat, hvis bistand tvisten udsprang af. Det anførte indebar, at voldgiftsdommeren blandt andet måtte påregne at skulle tage stilling til, om den pågældende advokat havde givet urigtige eller misvisende oplysninger i sagen, hvilket i givet fald kunne føre til en senere politianmeldelse af advokaten. Formandskabet lagde afgørende vægt på, at voldgiftsdommeren ingen relationer havde til den pågældende advokat eller dennes advokatfirma.

Det forhold, at voldgiftsdommeren og advokaten praktiserede i samme by - en af landets største - ændrede ikke herved.

Som anført ovenfor under pkt. 3.4 opstår der ofte spørgsmål om inhabilitet i tilfælde, hvor voldgiftsdommeren er udpeget *gentagne gange* af den samme part mv.

Fra instituttets praksis på dette område kan nævnes:

Voldgiftsdommeren blev bragt i forslag af en part, som var repræsenteret af en advokat fra advokatfirmaet A. Modparten gjorde indsigelse under henvisning til, at voldgiftsdommeren i to andre tilfælde indenfor en periode på 5 år forud for den aktuelle voldgiftssag havde været udpeget af advokater fra det anførte advokatfirma. Instituttets formandskab fandt ikke, at voldgiftsdommeren var inhabil, og der kunne derfor ikke gives medhold i den rejste indsigelse.

Ikke alene voldgiftsdommerens direkte relationer til parter, parter advokater mv. kan føre til inhabilitet. Også relationer og interesser hos kolleger i voldgiftsdommerens advokatfirma kan føre til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

Relationen mellem på den ene side voldgiftsdommerens advokatfirma og på den anden side en af voldgiftssagens parter opstår meget ofte i praksis.

Hvis voldgiftsdommerens advokatfirma har et *aktuelt* klientforhold til en af sagens parter, vil dette efter instituttets praksis indebære berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed. Dette gælder, selvom det pågældende klientforhold vedrører en sag, som ikke i øvrigt har relation til den pågældende voldgiftssag. Det anførte gælder endvidere efter formandskabets praksis, uanset om den urelaterede sag er en enkeltstående "henvisningssag" og altså ikke udspringer af et fast klientforhold. Klientforholdet fører også til inhabilitet som anført, uanset at klientforholdet udspringer af en "inddrivelsessag".

Hvis voldgiftsdommeren *tidligere* har haft et klientforhold til en af sagens parter, som altså nu er afsluttet, tillægges det væsentligt betydning, hvornår klientforholdet er ophørt:

En advokat fra voldgiftsdommerens advokatkontor førte ca. ½ år forud for den anlagte voldgiftssag en urelateret retssag for A, som var part i voldgiftssagen. Med henvisning til den nære tidsmæssige forbindelse mellem den anførte retssag og voldgiftssagen fandt formandskabet, at der forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, og den fremsatte indsigelse blev derfor imødekommet. Formandskabet tillagde det ikke betydning, at der ikke forelå et fast klientforhold mellem voldgiftsdommerens advokatfirma og den pågældende part, ligesom man fandt det uden betydning, at advokatkontoret førte sagen i sin egenskab af advokat for den brancheorganisation, som parten tilhørte, og at afregningen for bistanden i sagen blev fremsendt til brancheorganisationen, idet sagens reelle part var A.

En advokat fra voldgiftsdommerens advokatkontor førte ca. 4 år forud for den anlagte voldgiftssag urelaterede sager for en af sagens parter. Formandskabet fandt, at dette ikke gav anledning til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, og at der derfor ikke kunne gives medhold i den rejste indsigelse.

Formandskabet fandt, at der ikke forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Voldgiftsdommerens advokatfirma førte en verserende retssag for et forsikringsselskab, som havde overtaget et krav, som oprindeligt tilkom en af voldgiftssagens parter. Formandskabet lagde afgørende vægt på, at voldgiftsdommerens advokatfirma ikke havde noget klientforhold til den pågældende part. "Forsikringsagen" blev ført på forsikringsselskabets regning og risiko og klientforholdet til voldgiftsdommerens advokatfirma var alene etableret på forsikringsselskabets foranledning.

I sager, hvor en advokat fra voldgiftsdommerens advokatfirma fører sag på en klients vegne imod en af voldgiftssagens parter, er instituttets praksis således, at der bliver lagt afgørende vægt på, om parten har rejst indsigelse imod udpegningen af den foreslåede voldgiftsdommer.

I en sag, hvor der ikke var gjort indsigelse, fandt formandskabet, at der ikke var grundlag for at undlade at udpege en foreslået voldgiftsdommer som følge af, at voldgiftsdommerens advokatfirma på vegne af en klient førte en urelateret verserende retssag imod en af voldgiftssagens parter.

I en sag, hvor der ikke var gjort indsigelse, fandt formandskabet, at der ikke var noget til hinder for at udpege voldgiftsdommeren, selvom voldgiftsdommerens advokatfirma på vegne af en klient havde varetaget en inkassosag uden relation til voldgiftssagen imod den ene af sagens parter. Inkassosagen var afsluttet ca. 1½ år forud for voldgiftssagens anlæg.

Hvis der i disse tilfælde rejses indsigelse, kan voldgiftsdommeren ikke udpeges.

Hvis der derimod ikke rejses indsigelse, vil den pågældende som udgangspunkt kunne udpeges. Dette udgangspunkt kan fraviges i sager, hvor en part udebliver eller er uvillig til at medvirke i sagen. I sådanne tilfælde kan instituttets formandskab beslutte, at en voldgiftsdommer ikke skal udpeges, uanset at der ikke er gjort indsigelse, jf. § 14, stk. 9, i Regler for behandling af voldgiftssager ved Voldgiftsinstituttet, se ovenfor i pkt. 2.2.2.

Som eksempler på andre relationer, som kan føre til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, kan nævnes:

En part bragte en voldgiftsdommer i forslag. Voldgiftsdommeren, som ikke var advokat, var partner i et firma, som havde ansat en person, som skulle afgive vidneforklaring under voldgiftssagen. Uanset, at ingen af sagens parter fremkom med indsigelser imod udpegningen af voldgiftsdommeren, fandt instituttets formandskab, at der forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, og at han derfor ikke kunne udpeges.

Omstændigheder, som fører til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed, kan opstå på alle tidspunkter under sagens behandling. En omstændighed, som kan føre til, at der opstår inhabilitet under voldgiftssagens behandling, er, hvis der indtræder nye advokater i voldgiftsdommerens advokatfirma:

En advokat, som i en periode på ca. 3 måneders varighed havde været involveret som partsrepræsentant i den pågældende voldgiftssag, blev ved jobskifte ansat på voldgiftsdommerens advokatkontor. Formandskabet fandt, at der herved opstod berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

Afgørelsen er i overensstemmelse med den under 3.5 nævnte bestemmelse i de advokatetiske regler, pkt. 3.2.2, 1. pkt., jf. 3.2.3.

Også relationer hos voldgiftsdommerens familie kan føre til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed:

Voldgiftsdommeren var gift med en advokat, som var ansat i den afdeling hos en parts advokatrepræsentation, hvor den pågældende voldgiftssag blev behandlet. Instituttets formandskab fandt, at denne relation førte til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed. Det var i den forbindelse uden betydning, at ægtefællen for tiden var på orlov.

Voldgiftsdommerens søn stod overfor ansættelse som advokatfuldmægtig på advokatfirmaets kontor i Århus. En advokat fra advokatfirmaets kontor i København repræsenterer en part i voldgiftssagen. Der forelå ingen indsigelser imod voldgiftsdommerens habilitet.

Formandskabet fandt ikke, at der forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens uafhængighed.

6. Afslutning

Instituttets ambition vedrørende behandlingen af indsigelser imod voldgiftsdommeres habilitet er, at instituttets afgørelser skal svare til international praksis, og navnlig hvad domstolene ville være kommet frem til, hvis indsigelsen var blevet forelagt i dette forum.

Inhabilitetsstandarden for voldgiftsdommere er en retlig standard, som til stadighed er under udvikling og påvirkning fra især internationalt hold. Dette understreger behovet for løbende at overveje, om den hidtidige praksis kan opretholdes. Af samme grund beror formandskabets afgørelser altid på en konkret bedømmelse, som er baseret på et til tider vanskeligt juridisk skøn, som navnlig beror på de ovenfor under 3 nævnte retskilder. Dertil kommer, at formandskabet ikke sjældent er nødt til at træffe afgørelse om voldgiftsdommerens habilitet på grundlag af et ufuldstændigt faktum eller et faktum, som er præget af uenighed mellem de involverede.

Utallige former for interesser og relationer kan føre til overvejelser om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Uanset dette, har der så vidt vides aldrig været sager i instituttets regi, hvor tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed eller uafhængighed har ført til voldgiftskendelsens ugyldighed eller nægtelse af anerkendelse eller tvangsfuldbyrdelse.

Trods det lykkelige fravær af sager om voldgiftskendelsers ugyldighed mv., er der behov for, at ikke alene instituttet løbende arbejder for at højne kvaliteten af de processer, som omgærer udpegningen af instituttets voldgiftsdommere.

Det er således meget vigtigt, at de personer, som bringes i forslag som voldgiftsdommere, i hvert enkelt tilfælde nøje overvejer, hvordan de på et så tidligt tidspunkt under voldgiftssagen som muligt bedst kan forsyne parterne og instituttet med fyldestgørende oplysninger om de forhold, som i en parts eller instituttets øjne kan føre til nærmere overvejelser om den pågældendes upartiskhed og uafhængighed. Dette indebærer, at eventuelle habilitetsproblemer vil blive konstateret så tidligt som muligt, således at voldgiftsdommeren kan udskiftes med mindst mulig ulempe for de involverede.

Fra voldgiftsdommere, der ikke er blevet udpeget, fordi de var inhabile, hører man undertiden en bemærkning om, at Danmark er et lille land, så man må lempe på inhabilitetsstandarder. Et sådant synspunkt vil næppe blive mødt med forståelse i et internationalt voldgiftsmiljø. Dertil kommer, at instituttet aldrig har været udsat for, at man ikke er i stand til at finde en kvalificeret voldgiftsdommer, som ikke er inhabil.